

Realitatea Economică

Publicație lunară de analize și prognoze, nr.10

În această ediție citiți despre:

- *Noua ordine economică anunțată de guvernul Filat*
- *Cum pot fi diminuate riscurile legate de reformele nepopulare?*
- *Provocările de finanțare a deficitului bugetar*
- *Oare totul este în ordine în sistemul bancar?*

Expert-Grup
Septembrie 2009

Cuprins

Sumarul ediției	3
Guvernare economică	5
PIB	6
Sectorul real.....	7
Piața muncii, veniturile și cheltuielile populației	8
Inflația	9
Politica monetară.....	10
Politica bugetar-fiscală	12
Piața valutară și balanța de plăți.....	13
Comerțul extern cu servicii	14
Piețele globale	15

Aceasta publicație apare cu suportul financiar acordat de Black Sea Trust (București, România) și Institutul pentru o Societate Deschisă (Budapesta, Ungaria)

La această ediție au contribuit:

Valeriu Prohnițchi

Alex Oprunenco

Ana Popa

Adrian Lupușor

EXPERT-GRUP este centru analitic independent specializat în cercetare și consultanță de politici sociale și economice. EXPERT-GRUP nu are afilieri politice și scopuri comerciale și își stabilește independent strategia sa instituțională. Misiunea centrului este de a contribui plenar la dezvoltarea economică, politică și socială și la avansarea competitivității internaționale a Republicii Moldova.

Date de Adresa poștală: MD-2012, Republica Moldova, Chișinău, str. Columna, 133, oficiu 1
contact: Telefon: ++373 22 921776, ++373 22 930014; Fax: ++373 22 211599
Email: info@expert-grup.org Web: www.expert-grup.org

Mesajele principale

- Noul guvern condus de Vlad Filat și-a asumat un curs de politică economică mult mai hotărât, guvernul fiind decis să înlăture toate constrângerile instituționale și structurale care împiedică funcționarea bună a economiei. De fapt, a fost anunțată a nouă ordine economică în țară. Ținând cont de faptul că majoritatea acestor constrângeri au fost create de exponenți ai PCRM, Alianța pentru Integrare Europeană nu ar trebui să aibă careva probleme cu înlăturarea imediată a monopolurilor, interdicțiilor și constrângerilor de altă natură.

- Important este însă ca noul guvern să nu facă din „dirijarea manuală” a economiei un exercițiu permanent, ci să asigure funcționarea bună a sistemului instituțional care a fost creat anume pentru a veghea la buna funcționare a piețelor (agențiile de reglementare de piață, Comisia Națională pentru Piețe Financiare, Agenția Națională pentru Protecția Concurenței).

- Riscul alegerilor anticipate încă planează asupra Moldovei, iar Guvernul evident că nu dorește să fie penalizat de păturile socialmente vulnerabile în urma implementării reformelor nepopulare pe care va trebuie să le implementeze. Singura șansă a Guvernului este de a planifica reformele astfel încât numărul pierdanților să fie mai mic decât numărul câștigătorilor. Dacă înlăturarea monopolurilor este însoțită de o scădere esențială a prețurilor, aceasta va mulcomi publicul care altfel ar putea fi furios din cauza scăderii salariilor și transferurilor sociale. Și din cauza că impactul pozitiv al reformelor se manifestă cu un anumit decalaj în timp, acestea ar trebui să fie declanșate cât mai devreme

- Identificarea resurselor pentru finanțarea deficitului bugetar este prioritatea numărul zero pentru actualul guvern. În acest context, opțiunile guvernului sunt practic aceleași ca și ale precedentului: datorie internă și externă. Probabil că în 2010 la acestea ar putea să se mai adauge și venituri din privatizare. Spre deosebire de precedentul guvern, actualul guvern are șanse mai bune de a obține resurse externe, singura condiție fiind să demonstreze că nu se consideră un guvern de tranziție sau electoral, ci un guvern care guvernează.

Guvernare economică

În condițiile incertitudinii privind alegerile prezidențiale, costurile sociale și politice cauzate de unele reforme nepopulare la care eventual va recurge noul executiv ar putea fi extrem de periculoase pentru întreaga guvernare în cazul alegerilor anticipate. Prin urmare, este necesar de identificat toate măsurile posibile în vederea contrabalansării costurilor politice cu alte acțiuni populare care ar putea spori încrederea populației în noua guvernare. Acestea țin de consolidarea relațiilor externe cu partenerii strategici, demonopolizarea piețelor, eliminarea restricțiilor privind exportul unor

produse, liberalizarea reglementării antreprenoriale etc. Nu pot fi negate nici măsurile mai mult cu tentă populistă, decât economică, cum ar fi renunțarea din partea deputaților la o parte din sporurile salariale și unele înlesniri pentru o anumită durată de timp.

PIB

Așteptările fostei guvernări că impactul maxim negativ al crizei a fost simțit în primul trimestru și declinul economic s-ar fi temperat nu s-au adeverit. Evoluțiile trimestrului II al anului s-au dovedit a fi chiar mai negative, creșterea economică fiind de 8,6%. Criza economică globală, suplimentată de instabilitatea politică din Moldova au afectat semnificativ investițiile străine și locale, noului Guvern revenindu-i sarcina de a crea condițiile necesare stimulării investițiilor private și utilizarea eficientă a finanțelor pentru investiții private. De asemenea, noua Guvernare trebuie să adopte măsuri urgente pentru stimularea consumului privat, care a scăzut cu încă 10,5% în trimestrul II și a introduce modificările necesare în Codul Fiscal de la începutul anului 2010.

Sectorul real

Industria în luna august a rămas în același echilibru instabil în care s-a aflat începând cu luna mai, adică în stagnare. Semne clare de trend negativ sau pozitiv deocamdată nu există, deși la nivel de ramuri unele înregistrează creștere susținută, în altele regresul continuă. Industria oricum își va reveni, dar mult mai îngrijorătoare este evoluția din sectorul agricol, unde perspectivele bune de la început de an au fost compromise de secetă și lipsa resurselor financiare necesare pentru efectuarea lucrărilor. Cota suprafețelor agricole neînsămânțate crește rapid, amenințând pe termen mediu securitatea alimentară a țării.

Piața muncii, veniturile și cheltuielile populației

Evoluțiile pe piața muncii au urmat trendul economic general. Reducerea ratei ocupării, creșterea ratei șomajului și a ratei subocupării au fost caracteristice și trimestrului II. Lipsa locurilor de muncă în interiorul țării determină populația să plece peste hotare în căutarea unui loc de muncă odată cu apariția primelor semne firave de revenire a unor economii europene și chiar cu salarii mai mici decât le-ar fi acceptat anterior. Astfel, remitențele au continuat să scadă reducându-se ponderea acestora în venitul disponibil al populației. Nici salariile nu au urmat un trend mai pozitiv. În luna august, salariul în majoritatea ramurilor sectorului real a fost inferior anului precedent, în sectorul bugetar continuând să crească dar durabilitatea acestor creșteri este sub un mare semn de întrebare în contextul actualei crize bugetare..

Prețuri

Deși deflația a continuat și în luna august, atingând nivelul anual de 2,2%, există motive de crede că acest

fenomen nu va mai dura mult timp. Este vorba de sfârșitul sezonului agricol, care va contribui la creșterea prețurilor la produsele alimentare; majorarea tarifelor la transportul urban și apă; creșterea IPI pe parcursul mai multor luni și schimbarea trendului de reducere a prețurilor în majoritatea țărilor Uniunii Europene, care se va reflecta în prețurile pentru bunurile importate. Datele inflației pentru septembrie confirmă aceste ipoteze.

Politica monetară

Lipsa presiunilor inflaționiste oferă mai mult spațiu de manevră Băncii Naționale a Moldovei în implementarea politicii sale monetare. Prin urmare, pe parcursul lunii august și începutul lunii septembrie BNM a continuat în mod consecvent relaxarea politicii sale monetare, principalele instrumente care au fost utilizate fiind rata de bază și norma rezervelor obligatorii. Totodată, a continuat și creditarea directă a băncilor comerciale deși în proporții mai mici față de lunile precedente. Spre deosebire de majoritatea statelor europene, scopul major al respectivelor acțiuni a BNM nu a fost consolidarea lichidității în sistemul bancar, ci facilitarea accesului sectorului real al economiei la creditele bancare. Totuși, din cauza unei serii de constrângeri efectele politicii monetare întârzie să apară, rata reală la credite fiind în creștere, iar volumul creditării în descreștere pe parcursul lunii august. Pe termen mediu, o problemă care se conturează tot mai pregnant este acumularea „activelor toxice” în sistemul bancar și caracterul sistemic al acestui fenomen.

Politica bugetar-fiscală

În condițiile în care deficitul bugetar prognozat depășește 8 miliarde lei, iar pondere acestuia în PIB – 14%, principala provocare a actualei guvernări ține de identificarea surselor de finanțare a acestuia. Unele din măsurile la care a apelat precedentul executiv în vederea finanțării deficitului bugetar au prejudiciat climatul de afaceri și altele ar putea avea efectul unei bombe cu efect întârziat, în cazul în care nu vor fi identificate surse de finanțare externe. Alte măsuri la care ar putea apela actualul executiv țin de diminuarea cheltuielilor prin suspendarea sau renunțarea la unele proiecte de importanță secundă. Nu trebuie de renunțat nici la sursele interne de împrumut, însă utilizarea acestora ar trebui să fie mult mai dozată.

Piața valutară și balanța de plăți

Deși pe durata lunii august și a primelor 20 zile a lunii septembrie moneda națională s-a menținut stabilă, cursul de schimb în raport cu principalele valute de referință corelând aproape perfect cu tendințele la bursele internaționale, în ultima săptămână a lunii septembrie liniștea a fost tulburată. Timp de circa o săptămână leul s-a depreciat brusc față de dolarul american și EURO după care a revenit la normal. Aceste turbulențe au fost cauzate de un atac speculativ organizat, având menirea să alimenteze cererea internă pentru valută străină. Pe lângă factorul speculativ, deprecierea a putut fi condiționată și de așteptările populației, dar și a unor companii importatoare care și-au făcut rezerve pentru lunile viitoare.

Comerțul extern

La fel ca și comerțul cu mărfuri, comerțul cu servicii este semnificativ afectat de criza economică mondială: exportul și importul de servicii au scăzut considerabil. Totuși, datele pentru trimestrul II arată tendința de stabilizare și chiar de recuperare a comerțului de servicii grație unei conjuncturi externe mai bune. Criza mondială nu a afectat exporturile de servicii în mod uniform: exporturile serviciilor de transport și călătorii au suferit cel mai mult. În același timp exporturile de servicii pe piețele estice au scăzut mai mult decât cele pe piețele occidentale.

Piețele globale

Evoluțiile pe piața petrolului au rămas foarte volatile și în luna septembrie, totuși, cu un trend ușor de ieftinire. Totodată, acestea au fost mai degrabă influențate de factori nefundamentali, cererea rămânând în linii mari anemică în pofida unor semne de recuperare economică la nivel global. Prețurile pentru grâu au continuat să se micșoreze pe fundalul unei oferte abundente și creșterii stocurilor globale de grâu, suficiente chiar să acopere și cererea mai mare. Pe piața de metale tendința a fost de creștere a prețurilor în marea parte grație politicilor de susținere a sectorului auto în țările occidentale și stimulente acordate de guvernul Chinei în prima jumătate a anului companiilor de stocare și prelucrare a metalelor.

Guvernare economică

Noul Guvern investit recent în funcție s-a declarat a fi unul reformativ și și-a asumat responsabilitatea instalării unei noi ordini economice în țară. Agenda reformatoare a noului executiv derivă în primul rând din necesitatea implementării unui șir de reforme – necesare, dar dureroase - pe care fostul Guvern nu a fost capabil să le aplice. Pentru moment, noul executiv manifestă suficientă voință politică pentru implementarea reformelor respective. Dar, în condițiile în care încă persistă riscul alegerilor anticipate, Guvernul evident că nu dorește să fie penalizat de păturile socialmente vulnerabile în urma implementării reformelor nepopulare pe care va trebuie să le implementeze. Singura șansă a Guvernului este de a planifica reformele astfel încât numărul pierdanților să fie mai mic decât numărul câștigătorilor. Și din cauza că impactul pozitiv al reformelor se manifestă cu un anumit decalaj în timp, acestea ar trebui să fie declanșate cât mai devreme.

Guvernul a inițiat deja o serie de acțiuni. Care ar trebui să fie prioritățile care ar garanta noului guvern maximizarea capitalului politic?

● *Ameliorarea relațiilor cu partenerii strategici.*

Guvernul deja a anulat regimul de vize instituit pentru cetățenii României și au apărut primele semne de îmbunătățire a relațiilor bilaterale cu această țară. Destul de sugestivă este și prima vizită a prim-ministrului la Bruxelles, precum și susținerea promisă de structurile europene. Totodată, este vital ca noua politică externă să fie una echilibrată, astfel încât să nu fie neglijate nici relațiile strategice cu Federația Rusă. Informarea clară și fără echivoc a Rusiei de către noua guvernare vizavi de interesele naționale ale Moldovei este indispensabilă: or, Rusia deține un potențial imens de absorbție a exporturilor moldovenești, dar și suficiente canale de influență care ar putea submina agenda de politică externă și internă a noului guvern.

● *Demonopolizarea piețelor interne.*

Voința politică este necesară pentru eliminarea pe termen scurt a monopolistilor de pe piața produselor alimentare (în special, de carne, pește, băuturi, produse lactate) și a medicamentelor. Aceasta ar permite o diminuare imediată a prețurilor la aceste produse cu

circa 20%-30%. Luând în considerație cât de sensibile sunt aceste produse pentru majoritatea populației, asemenea acțiuni ar aduce un număr enorm de „bile albe” pentru Guvern, fără nici un cost social. Dar, „locul sfânt nu rămâne pustiu” (pe termen lung), de aceea Agenția Națională pentru Protecția Concurenței ar trebui să vegheze în mod constant asupra funcționării piețelor. Altfel, Guvernul va trebui să asigure permanent „dirijarea manuală” a piețelor.

● *Liberalizarea procedurilor de export.*

Eliminarea restricțiilor cu privire la exportul de soiuri tehnice și a producției vinicole în vrac implementată la 28 septembrie este una din măsurile în acest sens. Facilitarea exporturilor presupune mari externalități economice și sociale. Astfel, prin diminuarea restricțiilor companiilor privind accesul mai liber la piețele de desfacere, acestea își vor putea accelera durata de rotație a activelor. Aceasta pe termen scurt va asigura unele companii cu lichidități pentru plata restanțelor la salarii și la achitarea cu furnizorii de materie primă, iar pe termen mediu și lung va duce la extinderea cotelor pe piețele externe a companiilor autohtone și crearea de noi locuri de muncă.

● *Liberalizarea reglementării activității antreprenoriale*

Aceasta se referă în primul rând la necesitatea de a interzice poliției efectuarea oricăror controale economice la agenții economici, clarificarea mai bună a competențelor Centrului de Combatere a Crimelor Economice și Corupției și simplificarea procedurilor birocratice la eliberarea permiselor de activitate și autorizațiilor de construcție.

● *Renunțarea la toate facilitățile acordate deputaților și funcționarilor de rang înalt*

Este o măsură mai mult populară decât una economică care va tempera o eventuală indignare crescândă din partea populației în urma implementării reformelor socio-economice. La implementarea unor politici de austeritate este foarte important ca și cei responsabili de elaborarea și implementarea acestora să se conformeze.

Grilă de monitorizare 1. Guvernare economică

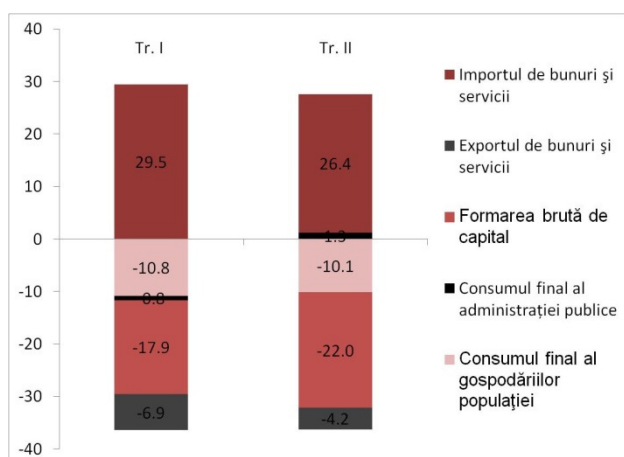
Indicatori	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Surse
Doing Business Indicator		83	103	92	103	94	Banca Mondială
Indicatorul Competitivității Globale	89	86	97	95			World Economic Forum
Indicele de Percepție a Corupției	88	79	111	109			Transparency International

Surse: indicate în ultima coloană

Datele statistice privind creșterea economică în primul semestru nu s-au conformat așteptărilor Guvernului precedent care considera că impactul maxim al crizei a fost resimțit de economia moldovenească în primul trimestru și că vertexul declinului economic a fost depășit. Totuși, declinul economic a continuat și în trimestrul II, chiar agravându-se. Astfel, dacă în trimestrul I PIB-ul s-a redus cu 6,9% față de anul precedent atunci în trimestrul II, acesta a diminuat cu 8,6% rezultând într-o descreștere cumulativă de 7,8%.

Atât în trimestrul I cât și în trimestrul II, principala sursă a declinului economic a fost reducerea formării brute de capital fix, cu 59% în șase luni ale anului (Grafic 1).

Graficul 1. Contribuția elementelor de utilizări la declinul economic (%)

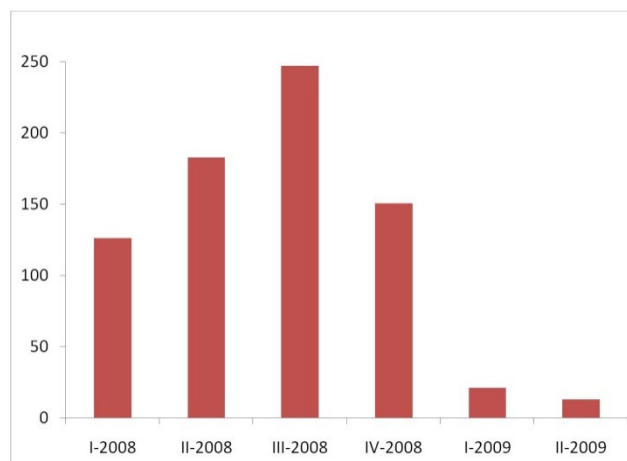

Sursa: BNS și calculele EG

Căderea drastică a investițiilor este o consecință a crizei economice globale care a diminuat ISD globale dar și a situației politice instabile din această perioadă care a afectat atât investițiile străine, cât și cele naționale. Astfel, după o scădere a ISD în primul trimestru 2009 față de primul trimestru 2008 de 6 ori, ISD în trimestrul II 2009 au scăzut față de trimestrul II 2008 de cca. 14 ori (Grafic 2). Stabilitatea politică - care a lipsit pe parcursul întregului an - este un factor important pentru

stimularea investițiilor private și publice. De la noua guvernare se așteaptă îmbunătățirea climatului de afaceri prin eliminarea tuturor barierelor și utilizarea eficientă a creditelor externe destinate proiectelor de infrastructură.

Graficul 2. Evoluția ISD 2008-2009 (mil. USD)

Sursa: BNM

De asemenea, a continuat să scadă consumul final al gospodăriilor casnice, care a reprezentat pe parcursul a opt ani sursa principală a creșterii economice în Moldova. Reducerea cu 10,5% a consumului gospodăriilor casnice în trimestrul II (mai mare decât în trimestrul I), precum și menținerea trendului negativ al vânzărilor cu amănuntul în lunile iulie și august indică asupra continuării perioadei de declin economic și fac și mai imperativă adoptarea măsurilor de stimulare a consumului privat. Astfel, una din măsurile prioritare pentru noua guvernare trebuie să devină implementarea măsurilor de stimulare a consumului, de ex. prin reducerea TVA la unele bunuri de consum. Aceasta merită a fi cercetată imediat, pentru a identifica bunurile și serviciile care pot intra în categoria celor cu TVA redus, iar modificările a fi introduse în Codul Fiscal de la 1 ianuarie 2010.

Grilă de monitorizare 2. Produsul Intern Brut

Indicatori	2007	T1'08	T1-T2'08	T1-T3'08	2008	T1'09	T1-T2'08
PIB, creștere reală, %	+3%	+4,3%	+5,4%	+7,6%	+7,2%	-6,9%	-8.6%
Investiții/PIB, %	34,1%	25,4%	28,4%	27,6%	34,1%	16,8%	18.8%

Surse: BNS

Sectorul real

Industria: stagnarea continuă

Privită în ansamblu, în evoluția sectorului industrial practic nu s-a produs nici o schimbare esențială în ultimele câteva luni.

Cu greu, dar unele tendințe pozitive ar putea fi întrezărite la nivelul unor ramuri. În particular, recesiunea gravă de la începutul anului a industriei extractive tinde să se corecteze (-60% scădere a producției în ianuarie-februarie versus -40% în ianuarie-august). După o recesiune profundă în 2008, în 2009 ramura nutrețurilor pentru animale demonstrează o alură viguroasă, dar fără efecte majore la nivelul sectorului industrial, din cauza ponderii minore a ramurii. O altă evoluție interesantă este cea din ramura tutunului, unde o recesiune gravă de la începutul anului (-80% în ianuarie, -67% în ianuarie-februarie) a fost urmată de o creștere destul de bună în iulie și august (+8 și +2%, respectiv). După ani buni de cădere liberă, trebuia să vină o zonă luminoasă și pentru producția de tutun, care ironic, a coincis cu criza financiară. Însă, această zonă luminoasă ar putea să dureze foarte puțin, din cauza deficiențelor majore de management a ramurii. Fabricarea zahărului continuă să crească cu ritmuri înalte, în mare măsură ca efect al taxelor de salvagardare aplicate la import. Spre mijlocul anului a crescut puternic producția de băuturi alcoolice distilate, dar în mod paradoxal aceasta a fost determinat de faptul că mulți producători de vinuri nu au găsit altă soluție de a scăpa de stocurile de vin decât de a le utiliza pentru producția de băuturi distilate.

Însăși producția de vinuri, este într-o criză profundă, din care multe companii nu mai au speranța să mai iasă și aceasta după ce anul 2008 părea unul destul de promițător. „Lista neagră” a ramurilor industriale aflate în cădere liberă mai include asemenea ramuri ca producția articolelor de cauciuc și plastic, producția de piei și articole de piele, conservarea fructelor și legumelor, și altele câteva.

Deși multe întreprinderi așteaptă suport financiar din partea noului guvern, este clar că aceste așteptări sunt în van. Guvernul nu are resurse pentru așa suport generos și, la drept vorbind, nici nu ar trebui să îl acorde. Problema majoră pe care trebuie să o rezolve guvernul este accesul liber la piețe, atât cele interne, cât și externe. Semnarea noilor contracte și restabilirea relațiilor cu partenerii de lucru este însă responsabilitatea integrală a companiilor.

Agricultura: înrăutățirea șanselor

Agricultura a înregistrat în prima jumătate de an o ușoară creștere pozitivă (2,6%), exclusiv datorată unei ușoare creșteri în sectorul zootehnic (5,1%). Însă fitotehnia a fost în trimestrul doi, contrar așteptărilor noastre de la începutul anului, în cădere liberă (-11,1%).

În lunile iunie-septembrie, această tendință s-a agravat și aparent nu a mai fost compensată de creșterea pozitivă în zootehnie. Această dinamică este mai mult decât una conjuncturală și atestă existența unor probleme fundamentale în sector. Una dintre aceste probleme este creșterea fără precedent a suprafețelor neînsămânțate. Există pericolul ca situația să se perpetueze și în 2009-2010 afectând securitatea alimentară a țării.

Serviciile

În prima jumătate de an volumul mărfurilor transportate cu toate modurile de transport era de numai 37% din cea realizată în 2008. O tendință pozitivă, dar firavă de tot, s-a conturat în lunile iulie-august, astfel încât rezultatul primelor opt luni constituie 39,4% din cel realizat în 2008. Este de remarcat că evoluția negativă a sectorului transporturilor este determinată atât de scăderea cererii externe (cum ar fi în cazul cerealelor), cât și a ofertei interne (materiale de construcție).

Și serviciile de telecomunicații au fost afectate de criză. În prima jumătate de an vânzările pe această piață au scăzut cu circa 5,5%, suferind atât telecomunicațiile mobile, cât și cele fixe.

Sectorul turismului a înregistrat evoluții contradictorii. Pe de o parte numărul moldovenilor plecați peste hotare a scăzut esențial (-6,6%), dar numărul turiștilor veniți în țară a crescut (de aproape 2 ori). Evident, aceste date se referă numai la turiștii plecați/intrați prin intermediul turoperatorilor, de aceea nu reflectă integral fenomenul.

Investițiile: ieșirea din criză se amână

Volumul investițiilor în capital fix este în scădere, după cum atestă datele pentru primul semestru al anului curent (-38,4%). Un lucru firesc pentru un an politic cu totul extrem suprapus cu criza financiară globală, cel mai mult s-au contractat investițiile finanțate de întreprinderile cu capital străin (-48,2%). Este îngrijorător că cel mai drastic s-au redus investițiile în echipament tehnologic (-47%) și mijloace de transport (51%). Aceasta structură a crizei investițiilor ne face să credem că ieșirea din recesiunea economică va fi de lungă durată.

Grilă de monitorizare 3. Sectorul real

Indicatori	2006	2007	2008	T1 08	T2 08	T1 09	T2 09
Creșterea producției industriale, %, y-o-y	-6,9	-2,7	+0,7	+7,7	+2,8 (L1-L8)	-24,2	-24,6 (L1-L8)
Creșterea producției agricole, %, y-o-y	-1,1	-23,1	+31,9	-24,1	-5,8	+3,7	+2,6
Transportul de mărfuri, (cant.), %, y-o-y	-2,0	+11,1	-6,3	+21,2	+14,9	-64,4	-63,0
Creșterea investițiilor în capital fix, %, y-o-y	+24	+20,7	+1,7	+30,1	+12,3	-40,6	-38,4

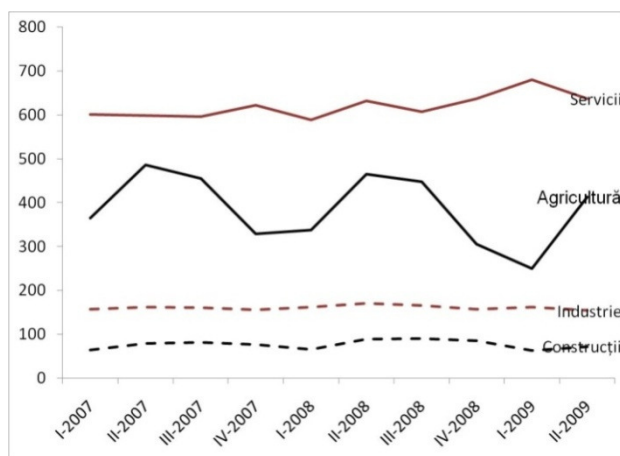
Surse: BNS

Piața muncii, veniturile și cheltuielile populației

În timpul crizei: șomer în Moldova sau peste hotare?

Evoluțiile economice din acest au avut impact major și asupra pieții muncii. Datele din Ancheta Forței de Muncă pentru trimestrul II indică declinul în continuu a ratei de ocupare, care a atins un minim istoric de 43,1%, cu 3 p.p. mai puțin față de perioada similară a anului precedent. Creșterea sezonieră a ratei de ocupare față de trimestrul I se datorează ocupării mai înalte în sectorul agricol, și respectiv în ocupații informale. Dar, și în sectorul agricol, ocuparea continuă să scadă (Grafic 3), chiar dacă aceasta este unicul sector economic care a fost în creștere în prima jumătate de an.

Graficul 3. Populația ocupată după sectoarele economiei, mii persoane

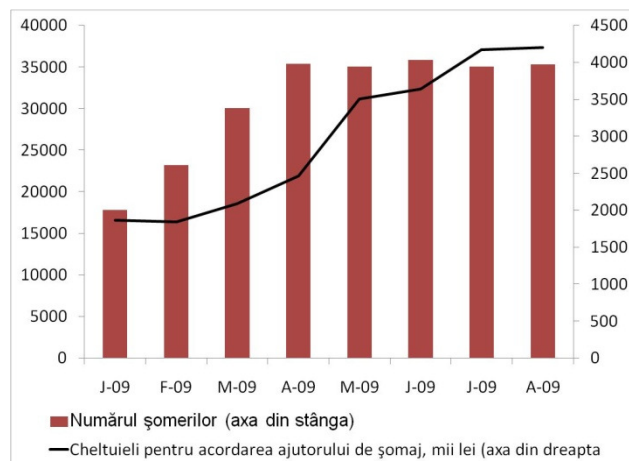
Sursa: BNS

În paralel cu reducerea ratei de ocupare crește rata șomajului și rata subocupării. Astfel, rata șomajului în trimestrul II a fost dublă față de trimestrul II al anului precedent (6,1% față de 3%). Creșterea numărului de șomeri înregistrați la Agențiile teritoriale de ocupare a forței de muncă contribuie la majorarea cheltuielilor pentru acordarea ajutorului de șomaj (Grafic 4). Deși acestea au o pondere mică în cheltuielile BASS, importanța lor crește în contextul creșterii deficitului BASS și a necesității de transferuri tot mai mari de la bugetul de stat pentru asigurarea achitării pensiilor și altor plăți sociale.

Totodată, numărul persoanelor plecate la muncă sau în căutarea unui loc de muncă peste hotare a crescut în

trimestrul II 2009 față de trimestrul II 2008. Această evoluție, deși surprinzătoare pe timp de criză are explicațiile sale. În lipsa unui loc de muncă în interiorul țării, persoanele în căutarea unui loc de muncă sunt dispuse să lucreze în afara țării și pentru salarii mai mici decât anterior. Este și o evoluție sezonieră legată de sectorul de construcții, care în unele țări și-a temperat ritmul de cădere (inclusiv Spania și Portugalia).

Graficul 4. Numărul șomerilor înregistrați și cheltuielile pentru acordarea ajutorului de șomaj

Sursa: ANOFM

Salarii mai mici, transferuri mai puține

Anul 2009 pare a fi surprinzător sub mai multe aspecte, unul din ele fiind și creșterea mai rapidă a salariilor în sectorul bugetar decât în sectorul real. Asemenea evoluții nu au mai fost identificate pe parcursul acestui deceniu. Mai mult ca atât, salariul mediu lunar în luna august a fost inferior celui din anul precedent în majoritatea ramurilor sectorului real, în timp ce salariul în sectorul bugetar - cu mult superior celui din anul precedent. Aceasta reprezintă una dintre problemele majore cu care se confruntă noua guvernare, în condițiile unui deficit bugetar enorm și lipsei surselor de finanțare a acestuia. Menținerea salariilor la nivele înalte fără a reforma serviciul public și reduce numărul angajaților în sectorul public este dificilă. În pofida reducerii salariilor, acestea rămân a fi sursa principală de venit a populației, în condițiile în care, remitențele (a doua sursă de venit după importanță până în 2008) au continuat să scadă.

Grilă de monitorizare 4. Piața muncii, veniturile și cheltuielile populației

Indicatori	2007	2008	Iun 08	Iul 08	Aug 08	Iun 09	Iul 09	Aug 09
Rata ocupării, %	42,5	42,5	46,1 (T1)			43,1 (T2)		
Rata șomajului, %	5,1	4,0	3,0 (T2)			6,1 (T2)		
Creșterea salariului real, %, y-o-y	8,4	8,7	9	10	10	8,9 (T1)	9,2	9,2
Creșterea reală a remitențelor, %, y-o-y	25,93	27,5	57	46	30,9	-25,8	-45,5	
Creșterea volumului de servicii prestate populației, %, y-o-y	1,1	-2,4	-4,2	-4,3	2,2	+2,9	0,4	-4,7
Creșterea vânzărilor cu amănuntul, %, y-o-y	7,6	8,4	5,8	13,5	15,8	-4,5	-6,0	-5,6

Surse: BNS,

Inflația

Procesul deflaționist a continuat și în luna august, deflația anuală ridicându-se la 2,2%. Și de această dată contribuția majoră a avut-o reducerea prețurilor la produsele alimentare, dar și la combustibili dintre produsele nealimentare.

În pofida faptului că există premise pentru o reducere în continuare a prețurilor ca urmare a reducerii tarifelor la gazele naturale, există câțiva factori care pot contribui la creșterea prețurilor.

- În primul rând reducerea atât de semnificativă a prețurilor la produsele alimentare poate fi specifică doar sezonului de vară. Începând cu luna octombrie, prețurile vor urma alt trend.
- De asemenea în luna august s-a înregistrat o creștere a IPPI după deflația ușoară din iulie (Grafic 5). Luând în considerație că IPPI a crescut și anterior lunii iulie, aceasta se va reflecta neapărat în IPC.
- Creșterea tarifelor pentru apă și transportul urban în Chișinău începând cu luna octombrie se va reflecta nemijlocit în IPC pentru servicii și a nivelului prețurilor în general.
- Nu trebuie ignorat nici faptul că procesul deflaționist s-a oprit în majoritatea țărilor europene. În luna august în 17 dintre cele 27 țări membre ale UE s-a înregistrat o creștere a prețurilor. Aceasta se va reflecta și în IPC în Moldova datorită ponderii înalte a exporturilor din aceste state.

Graficul 5. Evoluția IPC și IPPI față de luna precedentă (%)

Sursa: BNS

Datele noi asupra inflației pentru luna septembrie confirmă afirmațiile de mai sus. În septembrie trendul deflaționist s-a inversat, fiind înregistrată o rată lunară a inflației de 0,6%. Legumele, zahărul și ouăle au fost principalele produse care s-au scumpit și a ranversat trendul indicelui prețurilor de consum. Totuși, inflația de bază în continuare înregistrează valori negative, păstrând premisele necesare pentru moderarea în continuare a politicii monetare a Băncii Naționale a Moldovei.

Grilă de monitorizare 5. Inflația (în comp cu aceeași luna din anul precedent)

Indicatori	2007	2008	Iul 08	Aug 08	Sep 08	Iul 09	Aug 09	Sep 09
Indicele prețurilor de consum, %, y-o-y	+13,1	+7,3	13,4	11,7	10,7	-0,5	-2,2	-2,3
Produse alimentare	+15,4	+6,5	15,8	10,9	10,9	-7,3	-8,1	-8,2
Produse nealimentare	+11,6	+2,1	9,2	8,9	7,4	-0,9	-1,5	-1,1
Servicii	+13,0	+17,4	17,6	17,3	16,3	9,8	4,5	3,5
Indicele prețurilor producătorilor industriali, % y-o-y	+26,5	+10,4	+11,7	+11,1		-3,9	-3,6	
Indicele prețurilor producătorilor agricoli, % y-o-y	+39,2	-14,2						

Sursa: BNS

Orientând economiile spre investiții

Pe fondul temperaturii așteptărilor inflaționiste și a tendințelor deflaționiste, Banca Națională în mod consecvent a continuat relaxarea politicii sale monetare pe parcursul lunilor august și septembrie. La 3 septembrie, rata de bază REPOR și norma rezervelor obligatorii au atins noi minime istorice, de 5.0% și 8.0% respectiv. Deși în majoritatea statelor europene liberalizarea politicii monetare derivă din necesitatea consolidării nivelului de lichidități din sistemele bancare, în R. Moldova scopul respectivelor acțiuni vizează mai curând diminuarea ratelor dobânzilor la creditele comerciale și, respectiv, facilitarea creditării sectorului real al economiei, indicii de lichiditate în sistemul bancar fiind deocamdată la nivele acceptabile.

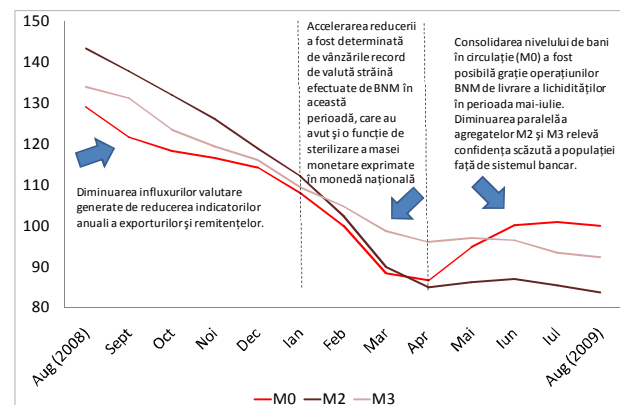
Cât mai poate fi liberalizată politica monetară?

Luând în considerație faptul că deflația anuală în luna august (pe baza evoluțiilor IPC) a fost de -2,3%, am putea presupune că rata de bază optimală la momentul actual ar fi de 2.0%. De ce totuși în realitate rata de bază este cu 3 p.p. mai mare? BNM este ghidată în mod tradițional de principii conservative în ceea ce ține de politica sa monetară și, prin urmare, nu-și permite decât o relaxare graduală a politicii. Prin urmare, în viitorul apropiat am putea fi martorii unor noi etape de liberalizare a politicii monetare. Totodată, să nu uităm și de faptul că măsurile de relaxare a politicii monetare la care a recurs BNM începând cu luna mai 2009 au întârziat cu aproximativ 3 luni în mare parte din cauza agiotajului electoral.

În luna august BNM a continuat creditarea directă a băncilor comerciale pentru stimularea creditării sectorului real al economiei. Deși rata dobânzii la care s-au acordat respectivele credite s-a diminuat de la 8,82% în luna iulie la 7,63% în luna august, volumul acestora pentru prima dată din luna aprilie s-a redus cu 5,23% (de la 275,2 mil. lei la 260,8 lei). Aceasta denotă deficiențele ce țin de capacitatea sectorului real de a asimila creditele bancare oferite chiar și în condiții relativ avantajoase pe piața moldovenească.

În pofida relaxării politicii monetare, nivelul de monetizare al economiei a continuat să se diminueze și în luna august. Astfel, masa monetară M3 ajustată sezonier s-a diminuat cu 0,1% față de luna iulie, iar în expresie anuală aceasta s-a redus cu 1 p.p. Consolidarea gradului de monetizare, care urma să fie asigurat de relaxarea politicii monetare a BNM, aparent a fost compromisă de evoluțiile nefaste a indicatorilor anuali privind volumul de remitențe și exporturi, deși încă nu au fost făcute publice datele pentru luna august. Totodată, aceasta a mai putut fi condiționată de renunțarea la operațiuni de livrare a lichidității (REPO de cumpărare a VMS) pentru luna august.

Graficul 6. Factorii trendurilor agregatelor monetare ajustate sezonier, %

Sursa: BNM, calcule EG

Graficul 6 relevă o tendință conturată în ultimele luni de creștere a indicatorilor anuali privind banii în circulație (M0) în paralel cu diminuarea agregatelor monetare M2 și M3. Acest fenomen se explică prin diminuarea confidenței populației în sistemul bancar și, respectiv, de diminuarea volumului de depozite atrase exprimate în MDL sau valută străină.

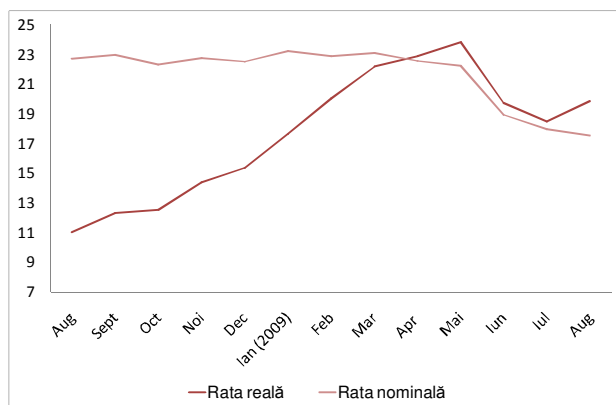
Care au fost efectele politicii monetare din ultimele luni?

Pentru a aprecia acțiunile întreprinse până acum de BNM este necesar de analizat în ce măsură acestea și-au atins obiectivele prestabilite: diminuarea ratelor la creditele bancare și stimularea creditării sectorului real al economiei. Deși începând cu luna mai indicatorii anuali privind volumul creditelor acordate în monedă națională s-a majorat, în luna august aceștia s-au diminuat cu 7,7 p.p. față de indicatorii anuali înregistrați în luna iulie. Totodată, volumul creditelor s-a diminuat și în expresia lunară cu -11,8% față de iulie.

Tendința respectivă corelează perfect cu evoluția ratelor reale aplicate la credite. Dacă în mai-iulie rata reală a creditelor a diminuat, atunci deja în luna august aceasta a crescut, în timp ce rata nominală a continuat să scadă (Graficul 7). Astfel, deși rata nominală s-a micșorat până la nivelul anilor 2007, rata reală, ajustată la inflație¹, din contra, s-a majorat până la nivelul înregistrat în luna februarie 2009 și se menține la un nivel superior față de anul trecut. O asemenea situație creează și mai mari dificultăți în ceea ce ține de accesul sectorului real al economiei la credite și, respectiv, explică diminuarea volumului de creditare în luna august.

¹ Rata reală, firește, în mod normal se analizează pe baza așteptărilor inflaționiste și nu în baza tendințelor înregistrate în perioadele precedente. Totuși, luând în considerație faptul că este destul de complicat de estimat așteptările inflaționiste pentru cel puțin un an înainte, am luat în calcul evoluțiile IPC din ultimul an ca proxy pentru calcularea ratei reale a creditelor.

Graficul 7. Evoluția ratei reale și nominale la creditele în monedă națională, %

Sursa: BNM, BNS, calcule EG

Constrângerile în implementarea unei politici monetare eficiente

Luând în considerație faptul că peste jumătate din depozitele la termen atrase în lei moldovenești sunt cu termenul de scadență de la 3 la 12 luni (61,9%), există un lag de timp de câteva luni până la momentul când efectele politicii monetare devin vizibile. Totodată, costurile aferente depozitelor atrase în perioadele precedente, devin o povară pentru băncile comerciale care și-au restrâns semnificativ activitatea de creditare și respectiv și-au diminuat veniturile. Prin urmare, una din constrângerile fundamentale ce influențează implementarea eficientă a politicii monetare țin de diminuarea confidenței publice în sistemul bancar. Aceasta subminează capacitatea băncilor de a atrage depozite la ratele actuale pe piață și ofere credite la rate reale mult mai atractive.

Atât timp cât băncile nu sunt capabile independent să asigure o diminuare a ratelor la credite, programul de creditare directă al BNM are o importanță crucială. Totuși, constrângerea majoră în acest sens ține de eficacitatea utilizării acestor resurse creditare de către

beneficiarii surselor recreditate și în capacitatea sectorului real al economiei de a asimila creditele respective. Aceasta derivă din faptul că majoritatea agenților economici, pe lângă faptul că duc lipsă de lichidități, întâmpină dificultăți în ceea ce ține de piețele de desfacere, o problemă ce ține de un domeniu diferit decât cel reglementat de BNM.

Ce se întâmplă în sectorul bancar?

Aparent, indicatorii de bază ai sistemului bancar – lichiditatea, suficiența capitalului - tind să se îmbunătățească. Astfel, în august, suficiența capitalului propriu al băncilor era la nivelul de 31,69% în comparație cu 31,42% acum un an, înainte de criză (nivelul minimal admis fiind 20%). Indicele de lichiditate pe termen lung este de 0,60 (maximal admis fiind 1), față de 0,64 în decembrie 2008 și 0,62 în august 2008. Evident, acești indicatori sugerează – la o examinarea superficială - că sistemul bancar este ok.

Noi însă suntem deosebit de îngrijorați de evoluția creditelor „rele” în sistemul bancar. Raportul dintre creditele nefavorabile și Capitalul Normativ Total s-a înrăutățit de la 21,95% în august 08 la 43,91% în august curent. Iar cota creditelor expirate și cele în stare de neacumulare a dobânzii a crescut și mai rău, de la 22,97% în august 2008 la 58,70% în august 2009. Cel mai rău este că ponderea cea mai mare în aceste credite o dețin 2 sectoare, care sunt la nivel sistemic afectate de criză – construcțiile și vinificația. Aceasta înseamnă că chiar dacă băncile comerciale intră în posesia gajului pentru a-și recupera mijloacele, ele riscă să nu aibă cum să realizeze acest gaj, deoarece nu vor exista cumpărători. O soluție discutată este ca guvernul să identifice resurse externe (FMI) pentru a răscumpăra aceste „active toxice”, dar aceasta nu rezolvă problema în sine, ci numai transplantează problema din sectorul bancar în cel guvernamental.

Grilă de monitorizare 6. Politica monetară

Indicatori	2007	2008	Iul 08	Aug 08	Sep 08	Iul 09	Aug 09	Sep 09
Rata de bază, %	14,37/-	16,77/18,50	18.5	18.5	17.0	8.0	7.0	5.0
Rata rezervelor obligatoriu, %	15	17,5	21.0	22.0	22.0	14.0	10.0/12.0	8.0
Creșterea banilor în circulație, M0, %	+30,6	+14,1	6.0	2,7	-2,9	6,8	1,7	-
Creșterea agregatului monetar M2, %	+48,4	+18,6	3,7	2,1	-1.0	1,8	0,3	-

Surse: BNM

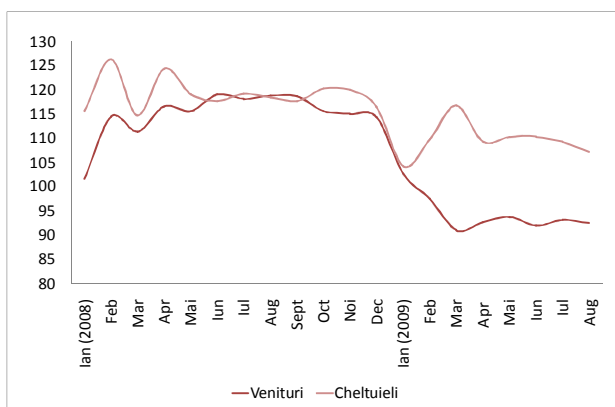
Politica bugetar-fiscală

Finanțarea deficitului bugetar reprezintă problema fundamentală a politicii bugetare și preocuparea majoră a noului Guvern investit recent în funcție.

Magnitudinea problemei...

Discrepanța dintre indicatorii anuali a veniturilor și cheltuielilor bugetare a început să se diminueze gradual din luna iulie. Aceasta relevă faptul că pe măsura temperării febrei electorale, acțiunile imediate ale executivului au fost de a finanța deficitul bugetar prin reducerea cheltuielilor publice pentru unele categorii. Totuși, noul Guvern este nevoit să „taie” mult mai dur cheltuielile și să suspende imediat finanțarea unor cheltuieli secundare.

Graficul 8. Evoluția indicatorilor lunari pentru veniturilor și cheltuielile de la bugetul public național, %

Sursa: MinFin, calcule EG

La finele lunii august bugetul public național a fost executat la capitolul venituri în proporție de 86,8% față de nivelul prognozat și la capitolul cheltuieli în proporție de 80,6% față de cel prognozat. Prin urmare, volumul deficitului bugetar s-a ridicat până la 2,57 miliarde lei. La finele primului semestru ponderea acestuia în PIB constituia deja 7,46%, iar până la sfârșitul anului curent Guvernul prognozează ca acest nivel să ajungă la 14% din PIB (circa 8,5 miliarde lei).

Ca și în lunile precedente, diminuarea veniturilor bugetare a fost cauzată în special de comprimarea comerțului exterior și, în special, de reducerea importurilor (TVA la mărfurile importate au fost de 77,9% și impozitele asupra comerțului extern – 71,6% din nivelele prognozate). Totodată, încasările acumulate de serviciul vamal au constituit 78,8% din nivelul prognozat,

Grilă de monitorizare 6. Politica bugetar-fiscală

Indicatori	2007	2008	Iun 08	Iul 08	Aug 08	Iun 09	Iul 09	Aug 09
Veniturile în bugetul de stat, %, y-o-y (cum)	+26,5	+13,6	+18,1	+16,6	+17,7	-14,7	-13,3	-14,0
Cheltuieli din bugetul de stat, %, y-o-y (cum)	+29,4	+15,5	+17,5	+19,3	+17,9	+3,0	+1,3	+0,1
Veniturilor în bugetul de stat, %, față de plan	+0,7	+1,2	+10,1	+4,1	+4,6	-13,9	15,8	-15,9
Cheltuieli din bugetul de stat, %, față de plan	-1,4	+0,4	-8,7	-7,9	-7,4	-22,2	21,0	-21,3
Deficitul comercial, % din PIB	53,33	54,69	67,36(T1)		63,84(T2)	43,01(T1)		35,89 (T2)

Surse: BNS, Ministerul Finantelor, BNS

în timp ce nivelul înregistrat de Inspectoratul Fiscal Principal de Stat a fost de 91,3%.

O tendință interesantă înregistrează veniturile din impozitul pe venit din activitatea de întreprinderilor, care în luna august a depășit nivelul planificat cu 45,4%. Aceasta se datorează faptului că patronii companiilor preferă să-și retragă profiturile și să fie impozitați la cota de 15%, decât să fie reînvestite la cote zero. O asemenea atitudine din partea agenților economici este foarte ilustrativă în ceea ce privește situația climatului investițional din țară, iar Guvernul ar trebui să acorde o atenție sporită stimulării antreprenorialului.

Opțiunile executivului precedent: lecții negative pentru actualul

Politica fostului Guvern de finanțare a deficitului bugetar a fost modelată preponderent pe obiectivele electorale, iar costul direct al acțiunilor întreprinse și cel de oportunitate al acțiunilor la care s-a renunțat va fi suportat de actualul executiv. În particular, contrar logicii financiare pe timp de criză, măsurile de reducere a cheltuielilor bugetare au fost substituite cu:

1. Emiterea VMS. Finanțarea de către bănci a deficitului bugetar comportă două probleme fundamentale: prima ține de efectul de restrângere a creditării sectorului real al economiei; a doua – din cauza termenului de scadență mic aceasta creează pericolul unei bombe cu efect întârziat pentru buget. Emiterea VMS a permis acoperirea deficitului bugetar în proporție de 48,3% în luna august, în creștere față de luna iulie, când acest indicator a fost de 39,2%.

2. Amenzile și sancțiunile administrative au depășit nivelul prognozat cu 52,4% în luna august. Aceasta a fost cauzat de presiunile fiscale și administrative asupra unor agenți economici practicate de instituțiile de stat de până acum.

3. Arierate în raport cu persoanele juridice. Adicional deficitului bugetar, au crescut și datoriile instituțiilor publice față de prestatorii de servicii și alte facilități, precum și datoriile ce țin de restituirea TVA și a accizelor. Prin urmare, deficitul bugetar real a constituit cu 523,3 milioane lei mai mult față de cel declarat oficial.

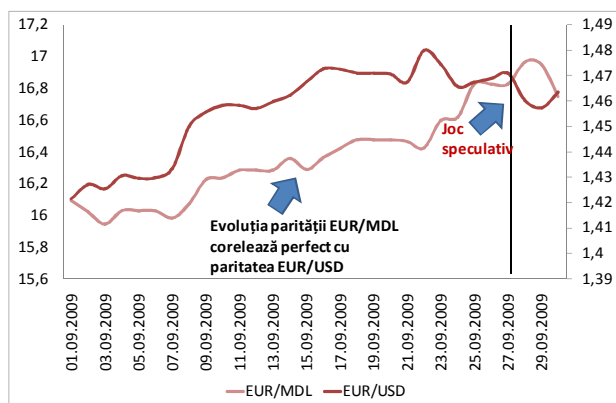
Sursele externe de finanțare și, eventual, o creditare mai bine dozată din partea sectorului bancar rămân opțiunile principale ale noului guvern.

Piața valutară și balanța de plăți

Pe durata lunii august cursul oficial al monedei naționale s-a menținut la un nivel relativ stabil față de principalele valute de referință. Leul moldovenesc s-a depreciat față de dolarul american cu 0,1%, iar față de EURO cu 1,74%. În mare parte această evoluție a fost condiționată de tendințele de la bursele internaționale, unde cursul oficial al monedei unice s-a depreciat cu 0,2% față de dolar.

În primele 3 săptămâni ale lunii septembrie cursul oficial al monedei naționale s-a menținut stabil. Totuși, la sfârșitul lunii leul a început să se deprecieze cu ritmuri alerte față de dolarul american și EURO. Astfel, numai în ultimele 10 zile ale lunii septembrie leul s-a depreciat cu 2,83% față de dolar, iar în perioada 22-28 septembrie s-a depreciat cu 3,3% față de EURO.

Graficul 9. Evoluția comparativă parității a EUR/USD la bursele internaționale și EUR/MDL pe piața valutară internă

Surse: RBK și BNM

Graficul 9 ilustrează cum situația pe piața valutară internă a corelat cu cotațiile internaționale ale dolarului și EURO până la momentul în care s-au intensificat masiv jocurile speculative. Prin urmare, din momentul în care

EURO a început să se deprecieze în raport cu dolarul, pe piața valutară internă a fost majorată în mod artificial cererea pentru EURO fapt ce a provocat o mică febră în rândul populației. În cele din urmă, populația a cumpărat EURO pe un trend ascendent în timp ce la bursele internaționale aceasta a intrat deja pe unul descendent. La începutul lunii octombrie situația a început să revină la normal. Din cauza că turbulențele respective au început spontan și au durat o perioadă scurtă de timp, putem vorbi mai curând de influența unor forțe speculative, decât de o tendință conturată pe o durată mai lungă. Totodată, pe întreaga durată a lunii septembrie leul s-a depreciat față de dolar cu 2,6% și față de euro cu 4,1% ceea ce corelează și cu trendurile înregistrate la bursele internaționale privind paritatea EUR/USD.

Pe lângă forțele speculative care s-au accentuat la sfârșitul lunii septembrie, mai sunt și alți factori care au influențat deprecierea monedei naționale. Unul din aceștia este cel sezonier. În mod tradițional, toamna leul moldovenesc intră pe un trend de depreciere, determinat de necesitatea de completare a rezervelor și stocurilor de către mai multe companii importatoare care anticipează o depreciere a cursului spre iarnă, atunci când cresc importurile de resurse energetice. Un alt factor ține de evoluțiile nefavorabile ale remitențelor și exporturilor și, respectiv, de diminuarea influxurilor de valută străină în țară. Al treilea factor care nu poate fi neglijat contă în creșterea vertiginoasă a deficitului bugetar, care deși este finanțat prin metode neinflaționiste, provoacă așteptări negative din partea investitorilor privind evoluția monedei naționale în viitorul apropiat. Acest factor ar putea contribui și în continuare la crearea unor presiuni de depreciere a monedei naționale.

Grilă de monitorizare 7. Piața valutară și balanța de plăți

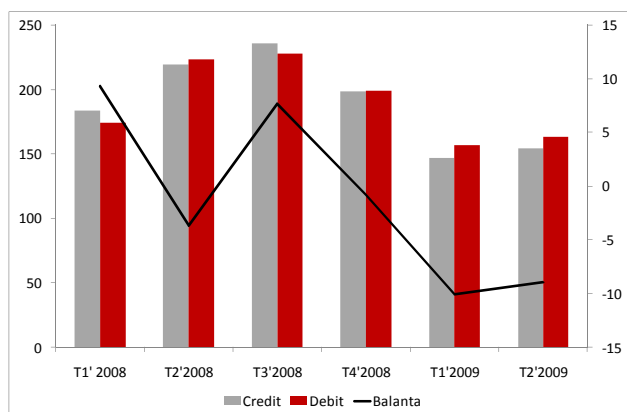
Indicatori	2007	2008	Iul 08	Aug 08	Sep 08	Iul 09	Aug 09	Sep 09
Cursul MDL/USD (mediu)	12,1362	10,3895	9,8129	9,6756	9,9290	11,2164	11,2089	11,2572
Cursul MDL/EUR (mediu)	16,5986	15,2916	15,4904	14,5582	14,2850	15,8067	15,9741	16,3879
Cursul piața internațională USD/EUR (mediu)	1,3705	1,4708	1,5761	1,4933	1,4374	1,4078	1,4263	1,4567
FDI, % din PIB	11,14	12,93	12,30(T1)		13,61(T2)	1,7 (T1)		0,98 (T2)
Remitențe, % din PIB	33,87	31,21	37,7(T1)		34,54(T2)	22,67(T1)		13,21 (T2)
Deficitul contului curent, % din PIB	15,79	16,78	22,78(T1)		22,24(T2)	21,94(T1)		4,11 (T2)

Surse: BNM, BNS, ECB

Comerțul extern cu servicii

Spre deosebire de comerțul extern cu mărfuri, comerțul cu servicii a fost istoric mai echilibrat, Moldova având chiar și ani în care a înregistrat surplus comercial. Însă, criza economică mondială a afectat grav și acest domeniu de activitate economică: începând cu ultimul trimestru al anului trecut în comerțul cu servicii se observă un deficit tot mai pronunțat (Graficul 10).

Graficul 10. Evoluția comerțului cu servicii, expresia trimestrială, 2008-2009.

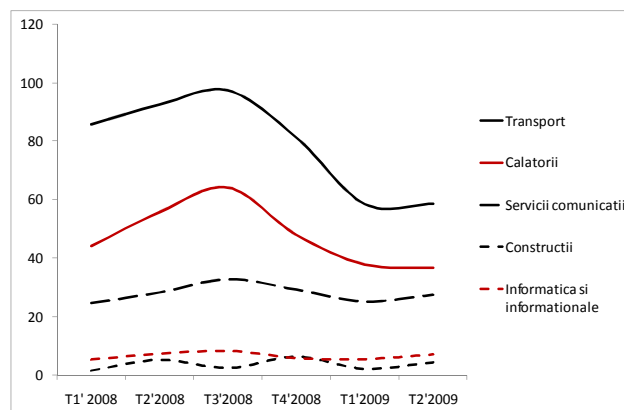

Sursa: BNM

Evoluția comerțului cu servicii este similară ca trend cu cea a comerțului cu bunuri, și în mod clar arată că impactul cel mai mare al crizei s-a observat în ultimul trimestru al anului precedent și primul trimestru al anului trecut. Această evoluție negativă a fost urmată de oarecare stabilizare și chiar de o slabă recuperare în al doilea trimestru al anului 2009, când conjunctura pe piețele externe s-a îmbunătățit relativ.

Totodată, diferite grupuri de servicii au fost afectate în diferită măsură de criză (Graficul 11). Cel mai puternic au fost afectate serviciile în sectoarele de transporturi și călătorii. În cazul ultimului sector, în T2'09 încă nu prea se observau semne de recuperare economică. În restul sectoarelor semne de recuperare sunt lesne de remarcat. În același timp, merită de menționat că exporturile de servicii de informatică și informaționale au rezistat destul de bine la presiunile crizei și s-au stabilizat deja în primul trimestru al anului curent.

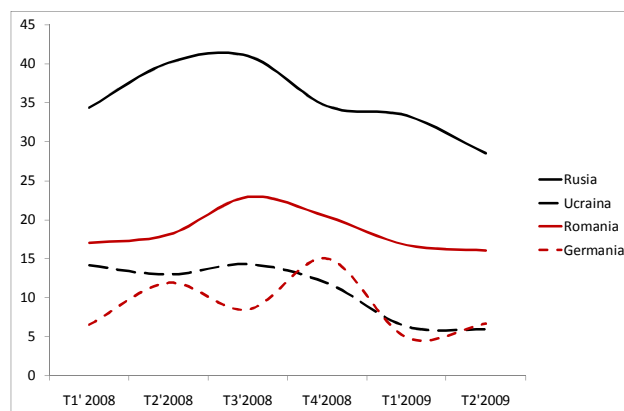
Graficul 11. Volumul exportului de servicii pe sectoare principale, 2008-2009

Sursa: BNM

Asemănător cu comerțul cu bunuri, exporturile de servicii au scăzut mult mai pronunțat în direcția estică (Graficul 12). Astfel, exportul de servicii pe piața rusă și ucraineană a scăzut cel mai pronunțat și aparent continuă să scadă. Totodată, exporturile de servicii pe piața germană demonstrează semne clare de recuperare fiind susținute de evoluțiile economice mai pozitive pe piețele occidentale. Revenirea comerțului cu servicii va depinde în continuare în mare măsură de conjunctură externă, dar și de reforme instituționale pe care le-ar putea întreprinde noua guvernare.

Graficul 12. Volumul exporturilor de servicii pe piețele de desfacere principale, în expresia trimestrială, 2008-2009.

Sursa: BNM.

Grilă de monitorizare 9. Comerțul extern

Indicatori	2007	2008	Iun 08	Iul 08	Aug 08	Iun 09	Iul 09	Aug 09
Exporturi mărfuri, milioane USD	1341,74	1591,18	128,5	156,1	154,5	107,7	111,3	90,8
Importuri mărfuri, milioane USD	3689,52	4898,76	443,4	446,3	454,3	259,7	264,8	233,9
Exporturi servicii, milioane USD	649,72	849,80	219.69 (T2)			154,35 (T2)		
Importuri servicii, milioane USD	629,71	823,95	223.38 (T2)			163,32 (T2)		
Deficitul comercial, % din PIB	2287,94	3197,54	314,9	290,2	299,8	152,0	153,5	135,9

Surse: BNS, BNM

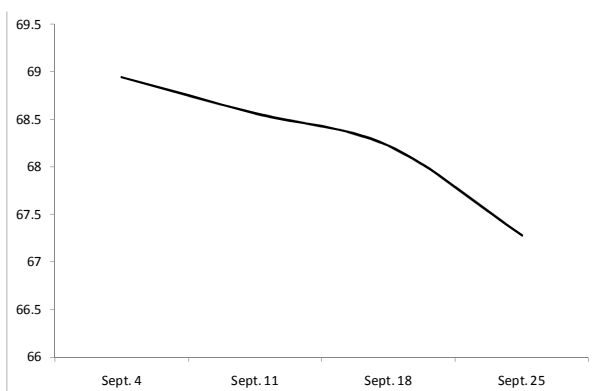
Piețele globale

Piața petrolului

Prețurile pentru petrol au rămas foarte volatile și în luna septembrie, totuși, cu un trend ușor de ieftinire. Totodată, merită de remarcat că prețul pentru petrol a fost mai puțin sensibil la factori fundamentali, care arată o cerere destul de anemică din partea sectorului industrial din mai multe țări și augmentarea rezervelor de țiței (în a doua jumătate a lunii septembrie) în Statele Unite.

În același timp influența factorilor non-fundamentali, cum ar fi fluctuațiile la bursele de valori și pe piața FOREX au avut o influență mult mai reliefată. Astfel, trendul general al prețului pentru petrol a fost influența de optimismul „intermitent” al burselor privind recuperarea economică globală și slăbirea substanțială a monedei americane. Toate acestea au făcut prețul petrolului să fluctueze sub pragul de 70 USD cu tendință de depreciere (Graficul 13).

Graficul 13. Evoluția săptămânală a cotațiilor petrolului (marca Brent) în septembrie 2009

Sursă: US Energy Information Administration.

Ținând cont de faptul că recuperarea economică globală se așteaptă a fi destul de anemică și prelungită în timp, este puțin probabil ca în timpul apropiat prețul pentru petrol să revină la culmile istorice de peste o sută de dolari.

Piața de grâne

Proгноzele privind producția globală de grâu au fost revizuite în sus cu 4 mln. de tone, dar indicatorul totuși rămâne cu 21 de tone sub nivelul record din 2008. La baza prognozelor revizuite a stat recolta mai bună decât s-a anticipat în Rusia, Ucraina, Uruguay și Algeria. În același timp, condițiile climaterice au afectat negativ perspectivele din Argentina.

Din partea cererii se observă tendințe de creștere favorizate de oferta abundentă și prețurile mai scăzute. Astfel cererea a atins nivel record de 643 de mln. de tone. Dar chiar și pe fundalul expansiunii cererii, nivelul stocurilor globale este în creștere grație majorării stocurilor în Statele Unite, Rusia, Ucraina, dar și China și India.

Scăderea continuă a prețurilor pentru grâu va determina o oarecare micșorare a suprafețelor plantate cu această cultură, îndeosebi din contul Statelor Unite.

Piața de metale

Piața de metale a fost destul de volatilă în luna august, cu un trend general de scumpire. Această tendință a fost observată îndeosebi în cazul metalelor folosite în industria auto, care a fost masiv susținută de politicile implementate în Statele Unite și Uniunea Europeană, unde recent s-a observat creșterea numărului de vânzări auto (ceea ce nu se poate de spus despre Europa de Est și Rusia).

Pentru viitor riscurile pentru cerere pot veni atât din partea sustenabilității reduse a politicilor de promovare a vânzărilor auto în țările occidentale. Alte riscuri sunt legate de diminuarea cererii de metale din partea Chinei, unde o politică de susținere a companiilor cu stocuri mari de metale a fost implementată în prima jumătate a anului, iar efectele acesteia vor începe să se evaporeze în a doua jumătate a 2009.

Grilă de monitorizare 10. Piețele globale

Indicatori	2007	2008	Iun 08	Iul 08	Aug 08	Iun 09	Iul 09	Aug 09
Prețul petrolului, USD/baril, Brent	74,00	99,98	133,05	133,9	99,06	68,59	64,92	72,50
Prețul grâului, USD/m.t.,	368,62	220,14	348,55	328,18	329,34	253,41	224,95	210,37
Indicele Preturilor Alimentare (FAO)	154,1	190,9	213,5	208,2	196,6	151,2	146,9	152,3
CRU indice pentru preturile la otel	167,05	234,88	186,27	187,96	174,99	118,47	122,15	137,35

Surse: indexmundi, FAO, CRU